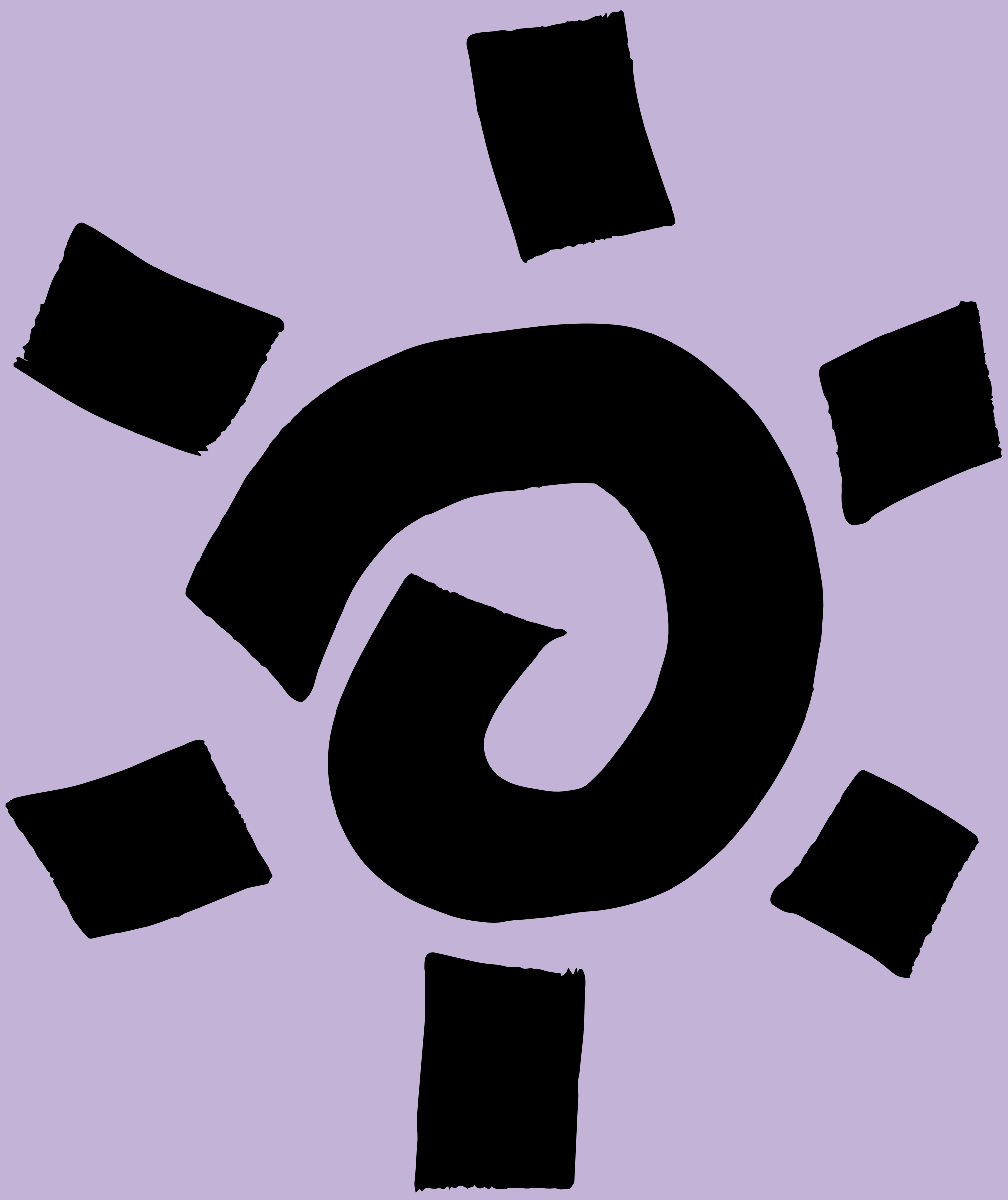

Βόλφγκανγκ Αμαντέους Μότσαρτ

1756- 1791

ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΑΡ.41 ΣΕ ΝΤΟ ΜΕΙΖΟΝΑ, Κ.551 «ΤΟΥ ΔΙΟΣ»

1/ALLEGRO VIVACE
2/ANDANTE CANTABILE
3/MENUETTO: ALLEGRO
4/MOLTO ALLEGRO

ΓΙΑ ΠΟΛΛΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ (ΑΡ. 39, 40 ΚΑΙ 41) ΤΟΥ ΜΟΤΣΑΡΤ ΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΙ ΩΣ ΤΙΣ ΜΕΡΕΣ ΜΑΣ ΑΠΟ ΜΙΑ ΑΧΛΗ ΘΡΥΛΟΥ.

Κατ' αρχάς διότι και οι τρεις γράφτηκαν σε ένα διάστημα λίγων μόλις εβδομάδων το καλοκαίρι του 1788. Βεβαίως, ο τόσο σύντομος χρόνος γένεσής τους είναι αντιστρόφως ανάλογος του μεγαλείου τους. Δεύτερον, διότι δεν υπάρχει καμία σαφής μαρτυρία εκτέλεσής τους όσο ο Μότσαρτ ήταν εν ζωή. Ασφαλώς, κάθε άλλο παρά σύνηθες ήταν για τον Μότσαρτ να γράφει ένα έργο – πόσο μάλλον τρεις συμφωνίες– χωρίς κάποια παραγγελία ή έστω κάποια ορατή προοπτική δημόσιας παρουσίασης. Εικάζεται πάντως πως ο ίδιος σκόπευε να τις χρησιμοποιήσει σε ένα ενδεχόμενο ταξίδι του στο Λονδίνο, που τελικά δεν υλοποιήθηκε. Ίσως πάλι κάποια ή κάποιες από τις συμφωνίες να παίχτηκαν κατά την περιοδεία του συνθέτη σε γερμανικές πόλεις (Δρέσδη, Λειψία, Βερολίνο) την άνοιξη του 1789 αλλά δυστυχώς τα προγράμματα της εποχής παρέχουν εξαιρετικά ασαφείς και συγκεχυμένες πληροφορίες για τα έργα των συναυλιών.

Η ζωή του Μότσαρτ εκείνο τον καιρό κάθε άλλο παρά ομαλά κυλούσε. Δυσβάσταχτα χρέη είχαν συσσωρευτεί, αναγκάζοντάς τον να μετακομίσει εσπευσμένα σε ένα μικρότερο σπίτι εκτός του κέντρου της Βιέννης, η απήχηση της μουσικής του στην αυστριακή πρωτεύουσα είχε σαφώς φθίνουσα πορεία, η πρεμιέρα της όπερας *Ντον Τζοβάννι* στη Βιέννη δεν είχε την αναμενόμενη επιτυχία, η υγεία της γυναίκας του ήταν κλονισμένη και στις 29 Ιουνίου 1788 το τέταρτο παιδί του, η μοναχοκόρη του Θηρεσία, πέθανε σε ηλικία έξη μηνών. Όλα αυτά μεγιστοποιούν τον εύλογο θαυμασμό, για το πώς ο Μότσαρτ μπόρεσε σε τόσο δεινή κατάσταση να συνθέσει τρεις συμφωνίες, που όχι μόνο συνιστούν την κορωνίδα του συμφωνικού του έργου αλλά και που με το μεγαλείο τους αποτελούν έναν προάγγελο των μεγάλων συμφωνιών του Μπετόβεν.

Το προσωνύμιο «του Διός», με το οποίο η τελευταία Συμφωνία αρ.41 είναι γνωστή, δεν ανήκει στον Μότσαρτ. Διάφορες απόψεις έχουν κατά καιρούς εκφραστεί σχετικά με το πώς προέκυψε ο όρος αυτός. Κατ' άλλους ανήκει στον Γερμανό ιμπρεσάριο και βιολιστή Γιόχαν Σάλομον, γνωστό ως οργανωτή των δύο περιοδειών του Χάυντν στο Λονδίνο στη δεκαετία του 1790, ενώ από άλλους πιθανολογείται πως «πατέρας» του προσωνυμίου ήταν ο Γιόχαν Μπατίστ Κράμερ, σημαντικός πιανίστας, εκδότης και συνθέτης της εποχής με έδρα το Λονδίνο, υπεύθυνος πιθανότατα και για το προσωνύμιο «αυτοκρατορικό», που συνοδεύει το Πέμπτο Κοντσέρτο για πιάνο του Μπετόβεν.

Η αναρκτήρια, επιβλητική και «ολύμπια» χειρονομία της Συμφωνίας δικαιώνει απόλυτα το προσωνύμιο. Ακολουθείται από μία απαλή, ελαφρώς «μετέωρη» φράση στα έγχορδα και ένα πιο πομπώδες σχήμα στα πνευστά. Το πνευματώδες δεύτερο θέμα, που παρουσιάζεται από τα πρώτα βιολιά, έντονα παραπέμπει στην οπερετική γραφή του Μότσαρτ και συμπληρώνεται από μία τρίτη χαριτωμένη μελωδική ιδέα, που αποτελεί και το κυριότερο αντικείμενο της επεξεργασίας. Η ιδέα αυτή προέρχεται από την κωμική άρια για μπάσο «Un bacio di mano» («Ένα φιλί στο χέρι»), που είχε πρόσφατα γραφτεί για να χρησιμοποιηθεί στην κωμική όπερα «Η ευτυχής ζήλεια» του Ιταλού συνθέτη Πασκουάλε Ανφόσι.

Κατά παράδοξο τρόπο, το αργό μέρος ακολουθεί τη φόρμα της σονάτας αντί μίας συνηθισμένης τριμερούς δομής. Η αρχική γαλήνη μίας τυπικής μοτσάρτειας μελωδίας διακόπτεται από μία τραγικής απόχρωσης ενότητα με εναγώνιες συγκοπές. Σύντομα η αρχική ατμόσφαιρα αποκαθίσταται με ένα ακόμα λυρικό θέμα, μέχρι η ενότητα της επεξεργασίας να επαναφέρει στο προσκήνιο τα σκούρα χρώματα με ακόμα μεγαλύτερη εκφραστική ένταση.

Το σύντομο μενουέτο, λειτουργεί ως μία στιγμή ανάπαυλας από ό, τι έχει προηγηθεί και ταυτόχρονα ως πρελούδιο του τέταρτου μέρους. Έχει όλη την χορευτική χάρη και ευγένεια που θα περίμενε κανείς, αν και ο Μότσαρτ κατορθώνει και εδώ να παρεμβάλει στιγμές πιο δραματικές, όπως μία χαρακτηριστική κατιούσα χρωματική κίνηση στα πνευστά ή μαγδαίες εξάρσεις στο ενδιάμεσο τρίο.

Αν κανείς πάντως έπρεπε να ξεχωρίσει κάποιο από τα μέρη της Συμφωνίας, αυτό σίγουρα θα ήταν το φινάλε της. Πρόκειται για έναν απίστευτα οργανικό συνδυασμό της φόρμας της σονάτας με τις πολυφωνικές τεχνικές της αντίστιξης, που αναδεικνύει στο έπακρο την απόλυτη –και ίσως αξεπέραστη– συνθετική τελειότητα του Μότσαρτ. Το πολύπλοκο ηχητικό οικοδόμημα ξεκινά να χτίζεται με ένα μοτίβο τεσσάρων νοτών, που χρησιμοποιεί και ο Χάυντν στο φινάλε της Συμφωνίας του αρ. 13 σε ρε μείζονα. Από εκεί και ύστερα παρουσιάζονται πέντε διαφορετικά θεματικά στοιχεία, που συμπλέκονται με δαιδαλώδη τρόπο μεταξύ τους και ενίοτε μάλιστα συνυπάρχουν ταυτόχρονα, όπως στην καταληκτική ενότητα του μέρους. Ακόμα πιο εντυπωσιακό όμως είναι το πώς η μουσική διατηρεί αμείωτα τη ζωντάνια και την αμεσότητά της, χωρίς ούτε στιγμή η περίτεχνη εγκεφαλικότητα της μικροδομής να εμποδίζει την απλόχερη αίσθηση απόλαυσης και μεγαλείου.

Προσφορά Μουσικής και Μουσική Προσφορά

Η 15.05.2021 Ω 20.30

Ήρωες χθες, σήμερα, αύριο...

ΚΡΑΤΙΚΗ ΟΡΧΗΣΤΡΑ ΑΘΗΝΩΝ

20 – 21

Λεωνίδας Καβάκος

ΜΟΥΣΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

Αναγνωρισμένος διεθνώς ως μουσικός με σπάνιες μουσικές και δεξιοτεχνικές ικανότητες, ο Λεωνίδας Καβάκος συνεργάζεται τακτικά με τις μεγαλύτερες ορχήστρες του κόσμου (Φιλαρμονική Βερολίνου, Συμφωνική του Λονδίνου, Συμφωνικές Ορχήστρες Σικάγο και Βοστώνης κ.ά.), ενώ τον Ιούνιο του 2018 υπέγραψε αποκλειστικό συμβόλαιο συνεργασίας με τη δισκογραφική εταιρεία Sony Classical. Στα 21 του χρόνια είχε κερδίσει τρεις σημαντικούς διεθνείς διαγωνισμούς βιολιού: Sibelius (1985), Paganini και Naumburg (1988). Η ηχογράφηση της πρώτης εκδοχής του Κοντσέρτου για βιολί του Σιμπέλιους απέσπασε το Gramophone Concerto of the Year Award το 1991. Το 2017 τιμήθηκε με το μουσικό βραβείο Léonie Sonning, την ύψιστη μουσική διάκριση της Δανίας, που απονέμεται ετησίως σε κορυφαίες μουσικές προσωπικότητες (στους κατά καιρούς βραβευθέντες συγκαταλέγονται οι Leonard Bernstein, Benjamin Britten, Arthur Rubinstein, Yehudi Menuhin, Dmitri Shostakovich, Dietrich Fischer-Dieskau, Mstislav Rostropovich και Sir Simon Rattle). Πρόσφατα υπήρξε Artist in Residence με την Ορχήστρα της Βαυαρικής Ραδιοφωνίας, με την οποία εμφανίστηκε ως σολίστ και ως αρχιμουσικός. Επίσης, συνέπραξε ως σολίστ με τη Φιλαρμονική της Βιέννης, της Βασιλική Ορχήστρα Concertgebouw, τη Συμφωνική του Λονδίνου, τη Φιλαρμονική του Ισραήλ, τη Συμφωνική του Σαν Φρανσίσκο κ.ά., ενώ περιόδευσε με ρεσιτάλ και κοντσέρτα στην Κίνα. Παράλληλα, ο Καβάκος δραστηριοποιείται έντονα και με μεγάλη επιτυχία ως αρχιμουσικός έχοντας διευθύνει μεταξύ άλλων τις Συμφωνικές Ορχήστρες του Λονδίνου και της Βοστώνης, τη Φιλαρμονική της Νέας Υόρκης, τη Γερμανική Συμφωνική Ορχήστρα του Βερολίνου, την ορχήστρα Gürzenich, τη Φιλαρμονική του Θεάτρου La Fenice, τη Συμφωνική Ορχήστρα της Ραδιοφωνίας της Δανίας κ.ά. Πρόσφατα διηύθυνε μεταξύ άλλων την Ορχήστρα του Φεστιβάλ της Βουδαπέστης, τη Συμφωνική της Βιέννης, την Ορχήστρα Δωματίου της Ευρώπης και τη Συμφωνική του Ντάλας. Οι ηχογραφήσεις του τόσο για την Decca Classics όσο και παλιότερα για τις εταιρείες BIS, ECM και Sony Classical έχουν κερδίσει πληθώρα διεθνών διακρίσεων: ECHO Klassik "Instrumentalist of the Year", Gramophone Artist of the Year 2014 και ECHO Klassik "Best Concerto Recording". Έχοντας γεννηθεί και μεγαλώσει σε μουσική οικογένεια στην Αθήνα, δίνει εκεί κάθε χρόνο ένα masterclass βιολιού και μουσικής δωματίου, στο οποίο μετέχουν βιολιστές και σύνολα από όλο τον κόσμο. Παίζει με το βιολί "Willemotte" του Stradivarius (1734) και έχει στην κατοχή του σύγχρονα όργανα των F. Leonhard, S.P. Greiner, E. Haahti and D. Bagué.

ΜΕΓΑΡΟ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΑΘΗΝΩΝ — ΑΙΘΟΥΣΑ ΔΟΚΙΜΩΝ ΤΗΣ Κ.Ο.Α.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΚΔΟΣΗΣ
ΑΛΙΚΗ ΦΙΔΕΤΖΗ

ΣΥΝΤΑΞΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ
ΤΙΤΟΣ ΓΟΥΒΕΛΗΣ

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ
G DESIGN STUDIO

Η ΚΡΑΤΙΚΗ ΟΡΧΗΣΤΡΑ ΑΘΗΝΩΝ ΕΠΙΧΟΡΗΓΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

ΧΟΡΗΓΟΙ

ΧΟΡΗΓΟΣ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ
Hilton ATHENS

ΧΟΡΗΓΟΣ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΩΝ
airchampion24.com

ΧΟΡΗΓΟΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ
SysteCom

ΧΟΡΗΓΟΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
ΕΡΤ · LiFO · ΤΡΙΤΟ 91.6 FM · ΒΟΥΛΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ · ΕΙΟ ΚΟΚΚΙΝΟ · elculture.gr · ΙΑΡ